

**LOOSE
ENDS
PROJEKT
ZÁRÓKONFERENCIA**

Roma nők három generációja: az identitás változó mintái – Integráció vagy asszimiláció

Dr. Maszlag Fanni

"...biába jártunk, csak megbuktunk"
nem-formális pedagógia
Roma fiatalok integrációjáért

Probléma megfogalmazása

- Felgyorsuló gazdasági és társadalmi átalakulás
- Globalizáció és modernizáció beszivárgása a tradicionális közösségekbe
- Társadalmi integrációs keretek megváltozása

*„Társadalmi viszonyokat a legpontosabban akkor ismerhetjük meg, ha a nők státuszát a mikrokörnyezetükben vizsgáljuk”
(August Bebel)*

Az előadás felépítése

- Elméleti keretek és kutatási kérdések
- Módszertan bemutatása
- A kutatás eredményei
- Összegzés

Elméleti keretek

Etnikai csoport

- Ugyanazt a kultúrát használják, azonosítják önmagukat a csoporttal (Tajfel 1981)
- Tagjait a másokétól különböző történelmi tudat és a kultúra tart össze (Parsons 1975)
- Másokkal meg nem osztott tradíciókészlettel rendelkeznek (De Vos 1982)
- **Közös tulajdonságokkal, habitusokkal, közös eredettel, közös történelmi múlttal, hasonló pszichológiai normákkal, közös vallással és közösen birtokolt nyelvvel rendelkeznek** (Barth 1969)

Az etnikai csoport az objektív és szubjektív tényezőkön keresztül biztosít lehetőséget az egyének, etnikai identitásának reprezentációjára **DE** szigorúan csak az idődimenzió terminusában vizsgálандók!

Etnikai identitás

- Dinamikus, sokdimenziós konstrukció (Hale 2004)
- Folyamatosan bővül, új tartalmakkal töltődik fel (Pataki 1989)
- Nem egy statikus kategória (Pataki 1989)
- Külső és belső aspektusai vannak (Isajiw 1974)
- Szituatív és kontextuális jellege van (Sárkány 2000)
- Önbesorolás, vagy mások általi besorolás révén történik (Yinger 2002)

A kisebbségek alkalmazkodási stratégiái

- Asszimiláció
- Akkulturáció
- Disszimiláció
- Integráció
- Kettős identitás
- Újrafelfedezett, újrakonstruált identitás

Asszimiláció (Park 1955, Gordon 1964, Yinger 2002, Brubaker 2002, Tóth 2008)	Teljes átvétel	A kisebbség része a társadalmi struktúrának, nemzeti identitását és nyelvét azonban elveszti. A saját identitása helyére a többségi nemzet identitása kerül, hosszútávon a kisebbség teljesen beolvad a többségbe és megszűnik önálló nemzetként létezni.
	Keveredés	A kisebbség része a társadalmi struktúrának, nemzeti és etnikai identitását és nyelvét részben elveszti. A többségi nemzet identitásának egyes részeit átveszi, ezzel egy új identitást létrehozva. Létrejöhet belőle egy új nemzeti és etnikai identitás, vagy képezheti a teljes asszimiláció egyik lépcsőfokát, ahol a kisebbség elemenként veszíti el identitását, végül teljesen azonosulva a többséggel.
Akkulturáció (Parsons 1936, Herskovits 1937, Siegel 1953, Spindler 1963, Phinney 2006)		Egy olyan többirányú folyamat, melyben az egyén saját etnikus kultúrájának szimpatizálása mellett megjelenik a többségi társadalom kultúrájához vagy más kultúrákhoz való „vonzódás” is.
Integráció (Yinger 2002, Utsi 2002, Kovách 2017)		A kisebbség része a társadalmi struktúrának, nem marginalizált, de megőrzi a saját nemzeti és etnikai identitását.
Kettős identitás (Niedermüller 1989, Erős 1998, Pataki 1998, Bindorffer 2001)		A különböző forrásokból érkező identitáselemek egyénre szabott kombinációja, melynek lényege, hogy az egymás mellett lévő identitáskonstrukciókat kiegészítse, kiegyensúlyozza és stabilitást eredményezzen.
„Újrafelfedezett, újrakonstruált identitás (Bindorffer 2001, Tóth 2008)		Az etnikai tradíciónak az újraélesztése, a kisebbségi identitás elemek vállalhatóbb, pozitív érzésekkel való feltöltése.
Disszimiláció (Yinger 2002)		Az asszimilációs elmélet ellentéte

Cigány identitás kutatások központi kérdése és fő dimenziói

(Okely 1983; Csepeli 1992; Forray 1992; Erős 1993; Stewart 1994; Williams 1996; Blasco 1999; Szuhay 1999; Diósi 1999; Thede 2000; Csepeli 2001; Pálos 2004; Kende 2005; Tesfay 2006; Tóth 2008; Liegois 2009; Neményi 2010; Jenei 2013; Krézsek 2017)

Ki a cigány?

- Statisztikai, statisztikai hivatal szerinti besorolás
- Az eddig elérhető definíciók és Kemény István szerinti besorolás
- Magyarországi cigány csoportok
 - ❖ Romungró
 - ❖ Beás
 - ❖ Oláh
- Az egyes dimenziók alakulása határozza meg az identitás változását
 - ❖ Külső jellemzők
 - ❖ Nyelv
 - ❖ Családon belüli szerepek
 - ❖ Kultúra
 - ❖ Vallás

Módszertan

- Roma identitással, roma nőikkel készült vizsgálatok: **identitás dimenziók**
- Kvalitatív módszerek
- Terület kiválasztása → települések kiválasztása → hólabda módszer
- 52 félig strukturált interjú
- 15 háromgenerációs cigány család – 15 első generációs, 15 második generációs, 15 harmadik generációs – illetve 3 első generációs és 2-2 második és harmadik generációs cigány nő, akik között nincs vérségi kapcsolat

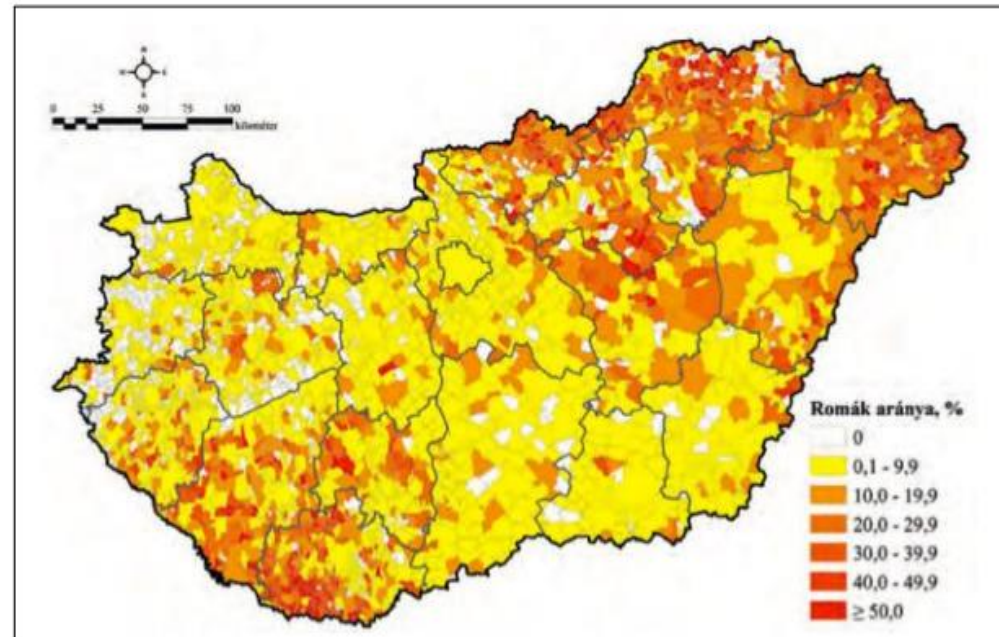
Kutatási kérdések

- 1. A cigány identitás milyen erősséggel van jelen a cigány nők három generációjának körében?
- 2. Vannak-e olyan identitáselemek, amik gátolják az asszimilációt és ha igen mik ezek?
- 3. Melyek azok a legfontosabb etnikai identitást meghatározó dimenziók, amik mentén az egyes generációk identifikálják magukat?
- 4. Az egyes generációk milyen identitásstratégiát választanak a mindennapokban?

A kutatásba vont térség általános jellemzői

- Szatmár: az ország periférikus részén terül el
- Cigányság lélekszáma - 1993-2003: 40%-al nőtt (Kemény 2004)
- Szatmári cigányság: zárvány, nem csak a létszám nagy, zártabb világ
- Kettős hátrány: etnikai hátrány, társadalmi szegénység, akik nem romák azok is szegények.
- Zárványhelyzetet a csoportba való berekesztést magyarázza
- Kulturális sajátosság

A mintába vont települések általános jellemzői

- Kiválasztási szempont: földrajzi elhelyezkedés, település etnikai története, összetétel
- 2001. Népszámlálás kb. 14% (KSH 2001) cigány nemzetiségű, 2011. 27% (KSH 2011). A településeken dolgozó szociális szakemberek: 70%
- Kisebbségként többség
- Településen belüli elhelyezkedés: telepi ← → félig asszimilált utcásor

Az egyház szerepe

- Görögkatolikus egyház
- Megtérés: bizonyos kulturális elemek érvényüket veszítették – átkozás, bosszúállás, szitkozódás. Megváltozott beszédmód. Új életstratégiák
- Új modell megalkotásában az egyháznak kulcs szerepe van- a romák saját kulturális elemeit, világát, hagyományait az egyházi értékeken keresztül viszi közelebb, hidat építve a kisebbség és a többség között.

Az oláh cigány nők három generációja

• Három generációt határoztam meg

1. **Első generáció/nagymamák** ('50-es években született generáció)

„...az uramnak mindig volt munkája abban az időben, nekem csak a háztartás meg a gyerekek voltak a dolgom...”

2. **Második generáció/lányok** ('70-es években született generáció)

„A rendszerváltáskor egyik pillanatról a másikra kellett kitaláljam mit tegyek az asztalra...”

3. **Harmadik generáció/unokák** ('90-es években született generáció)

„...Annyi minden lehetőség van, hogy azt sem tudom néha mit válasszak.”

Első generáció/Nagymamák generációja

- Külső karaktervonások

Tradicionális viselet: ruhák, fejkendő, ékszerek

„hát a XY nem erősködik már annyira, hogy mindig csak szoknyában legyek, na de én ezt már megszoktam...nem érezném magam jól nadrágban...én tisztellem a hagyományainkat....” (1FKN25)

„...szeretem az ékszereimet nagyon, szépek nem?.. Mondjuk már lánykoromban is ha apámhoz jöttem látogatóba, akkor mindig fel kellett vegyem az összeset, vagy elkezdett káromkodni, hogy hogy nézek már ki, nem vagyunk csóró cigányok mi....most meg ha a szoknyám nem úgy van, akkor meg az Uram szól oda.” (1FÁV48)

- Viselet öndefiníciós eszköz
- Információs nyelv
- Csoporthatár kijelölése
- Ékszerek, státusdemonstrálás

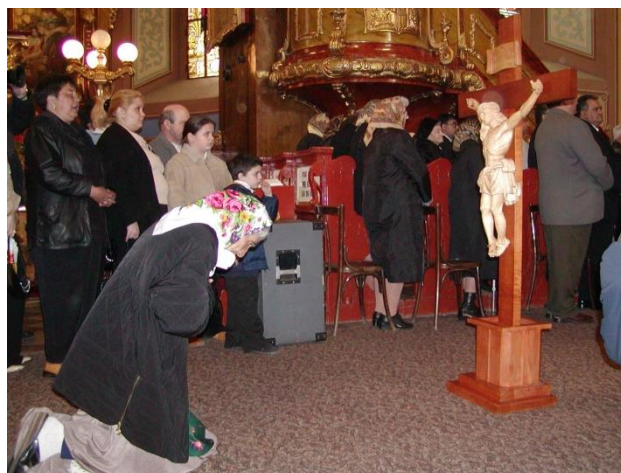
Első generáció/Nagymamák generációja

• Nyelv

„Nem tudnék cigányul, akkor mindenki csak nézne, családom meg szégyenkezne miattam...ebben nőttem fel, anyám apám csak így beszélt hozzánk, én is így beszéltem a gyerekekhez, unokámhoz...” (1FÁN51)

„...hirtelenbe a magyar nem is jön a számra...” (1FÁN42)

„Csak cigányul aranyom....mi csak cigányul imádkozunk és éneklünk az Istennek...azt írja a Biblia, hogy olyanok vagyunk, mint ő, úgy csinált bennünket...és én cigányul tudok, akkor ő is tud cigányul...” (1FAV48)

- Csoporthatár kijelölés
- A gondolkodás sajátos struktúrájának megjelenítése
- Elkülönülés egyik eszköze
- Korlátozott, csoportra fókuszáló nyelvhasználat
- Emocionális kötődés
- Nem felvett szerepek alapján formált nyelv

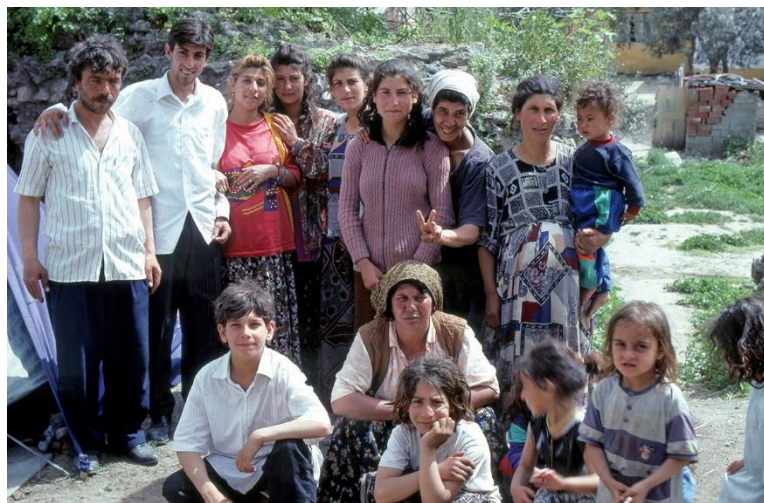
Első generáció/Nagymamák generációja

- **Családon belüli szerepek**

„Amikor a lány még itthon volt mindig ki kellett szolgálnia a bátyját, mosott, főzött rá, segített nekem itthon, ez volt a dolga...” (1FÁV48)

„Óó ilyen kérdést, hát hát még szép, hogy az uram mondta ki a végső szót, én a másik városba nem mehetek át ügyet intézni, mert nem enged....nincsen ezzel nekem semmi bajom, csak féltékeny azt anyyi, ez a dolga” (1FKN25)

„Tanítom én az unokámnak is, hogy a bátyját szolgálja ki, de nem teszi...pedig lányomnak is én tanítottam...” (1FÁV48)

- Érték közvetítés
- Minta átadás, minta őrzés
- Eleve elrendelt, változatlan szerepkészlet
- Merev, hierarchikus szerepek stabilitást jelentenek
- Szerepek mentén rögzített hierarchia, státuszok
- Nemek közötti hierarchia elfogadása
- Lány és fiú unokák közötti különbség markáns

Második generáció/ Lányok generációja

- Külső karaktervonások

Tradicionális viselet: ruhák, fejkendő, ékszerek

„Megmondom az őszintét neked, magam sem tudom, hogy jó ez így vagy nem....úgy akarom mondani na várj...hogy igen már nem venném fel az utcára még itt a telepen köztünk sem azokat a ruhákat, amiket anyu visel, mert nem... ez már nem én vagyok...de közben meg fáj a szívem is, mert nekijek ez fontos tudod...” (2EOV36)

„Szépek a ruhák, de nem olyan kényelmes, hogy most mondjuk én munkába használni tudjam, mint egy nadrágot. Nem lényeges szerintem...na mondjuk a hajam viszont nem vágatnám le, azért cigány nőnek az érték...” (2EOV24)

- Viselet elhagyása funkcionális okokból
- Többségi társadalomba történő integráció feltétele
- Ünnepi alkalmak
- A változás mind belső, mind külső döntések, kényszerek együttes eredménye
- Félutas integráció: elindít, de nem juttat célba (Csoba-Sipos 2019)

Második generáció/ Lányok generációja

• Nyelv

- „Cigányul tudni ritka, büszke vagyok, mert a családom jut eszembe róla...” (2EOV33)
- „Nekem fontos, hogy tudjak cigányul, a szomszédasszonyokkal meg itt a házban is cigányul beszélünk egymás között... a két gyereknek is szoktam otthon cigányul mondani a dolgokat, de én nem kérem úgy számon, mint anno anyám tette, hogy most cigányul vagy magyarul mondja..” (2ÉSzV28)
- „Ahol dolgozom ott csak magyarok vannak, szóval oda kell figyeljek, hogy csak a magyart használjam mindig velük.” (2EOV36)

- Magyar nyelv használata leginkább a családon kívül
- Az adott szituációk határozzák meg, milyen nyelven beszélgetnek
- „Nyelvi kettősség kötődése” (Bindorffer 2001)
- Nyelv integráló ereje a közösségbe
- Nyelv áthagyományozásának változása

Második generáció/ Lányok generációja

- **Családon belüli szerepek**

„Mikor rendezvények vannak itt a házban, mi asszonyok megfőzünk, kiszedjük az ennivalót a férfiaknak, addig nem ülünk le az asztalhoz, míg mindenkinek nincs étel előtte, addig ott állunk oldalt...de nem értem miért kell még ezt így csinálni...vannak dolgok amiket elhagyunk és vannak, amiket nem, ezt nem értem miért nem lehet.” (2EGV311)

- Jövedelem termelő szerep, munkavállaló szerep-konfliktust okoz
- Nemek közötti szerepekben a korábbi hierarchiák felpuhulnak
- Individuális és a közösségi értékek ütközése
- A fiúk/férfiak családon belüli státusának változása
- Házassági endogámia, párkapcsolatok instabilitása— jövedelemtermelő öfenntartó, nincs úgy alárendelve a férfi családtagoknak
- Csoporthatárok továbbra is fontosak
- Modern nő képe

Harmadik generáció/Unokák generációja

- **Külső jellemzők**

Tradicionális viselet: ruhák, fejkendő, ékszerek

„Szeretem a rózsás, virágos ruhákat, de csak annyira, mint amennyire most rajtam van, a több az már túl cigányos..” (3HEN08)

„Én szeretem kifesteni magam, főleg ezekkel az élénk színekkel, ez olyan „MI” cigányok vagyunk...bár anyut sosem láttam még sminkben, de a színvilággal meg mégis azt érzem, hogy a cigányságom látható...Bár ez is csak idehaza, mert az utcán a városban, azért a mai fiatal lányok is sminkelnek, csak annyi, hogy nem ezt a színvilágot használják, amit én direkt...” (3HEN06)

„nekem nem áll jól az arany, jobban szeretem ezeket a cigányos virágos színes bizsu fülbevalókat...” (3FGV011)

- Viselet, mint választható opció
- Anyag, mint a továbbra is megkülönböztető, elhatároló
- Ékszerek már nem státusszimbólumok
- Az elemek megváltoznak, átalakulnak. Látens módon

Harmadik generáció/Unokák generációja

• Nyelv

„Nem használom otthon a nyelvet, megértek mindent, de ha úgy beszélnek otthon, akkor lehet nem venném észre magam az iskolában és megszólalnék cigányul, akkor pedig mindenki furán nézne rám és kinéznének...szóval inkább csak nem használom sehol.” (3PEV03)

„... használom a magyart, mert ez az országunk nyelve, de én úgy viszonyulok a magyar nyelvhez, mint te az angolhoz vagy némethez...beszéled, ismered, tudod...az is lehet, hogy valamilyen szinten ismered azt az adott kultúrát is...de akkor sem tekinted magadénak, a sajátodnak... nincs hozzá nagyobb érzelmi kapcsolatod.... magyar vagyok, igen itt élek, beszélem a nyelvet, de én cigány vagyok...” (3FGN17)

- Kifejele automatikus a magyar, önazonosításra, érzelmek kifejezésére alkalmas a cigány
- A külső társadalom számára nem jelenik meg a cigány nyelven keresztül manifesztálódó etnikai identitás
- Nyelv nem-használata nem jelenti az identitás elvesztését
- A cigány nyelv érzelmi világába betöltött szerepe továbbra is megmarad
- A külső világgal való kapcsolattartásra, a generációk közötti kapcsolattartásban kiüresedett és a nyelvi identitás deklarációnak nincs tartalma
- Korlátozott a nyelvhez való kötődés. Funkcionalitás és az emocionalitás elválík egymástól

Harmadik generáció/Unokák generációja

• Családon belüli szerepek

„Én megmondtam anyunak, hogy Jánosnak (fiú testvér) is ugyan annyi mosogatni, mint nekem, hát csinálja ő, nincs az kőbe vésve, hogy nekünk lányoknak kell ezt csak csinálni...meg amúgy jó is ha megtanulja ő is, hogy kell például mosni, meg főzni, mert ha esetleg...netalán tán, magyar lány lesz a felesége...na az nem fogja jó szemmel nézni, hogy most mindig kiszolgálja itt (hangosan nevet) még ha érted az elején nagyon szerelmes is a lányka...” (3PEN012)

- Önmeghatározásuk az adott lokális környezet szociokulturális viszonyainak függvényében alakul
- A tradicionális szerepek, mint rutinok elveszítik a szabályozó erejüket a mindennapokban
- A lányok státuszok, szerepek kiegyenlítésére törekednek, azt tartják mintának
- Házasság, exogám, nyitás a nem cigány közösség felé
- A közösség kontrollja nem nyúlik a település határain túl
- Lokális kontrol ereje csökken
- Képzési szint növekedésével, az autonómia foka is nő, többet engednek meg maguknak
- Változik az énkép- nincsen korlát a gondolkodásban
- Szabályrendszer néhány eleme továbbél (szexualitás)

Újrakonstruált (Újrafelfedezett, felvállalt identitás dimenziók)

- Kultúra

„Kellenek a cigány művészek ma az országba...nem csak nekünk van rá szükségünk úgy gondolom, mármint ezt értsd úgy, hogy nekünk az identitásunk kifejező eszköze ez, vagyis annak, aki létrehozta azt a bizonyos dolgot. De kell a nem cigánynak is, mert ezen keresztül megismerhet bennünket és talán rájöhet arra, hogy több van bennünk, mint amit gyakran a média lehoz, hogy buta, piszkos, lop és csal...”(3PEV00)

„...de a tánc, a zene az más....az ösztönösen jön. Ez olyan, hogyha te is szeretsz táncolni és meghallasz egy jó zenét, akkor rögtön elkezdesz rá táncolni vagy jár a lábad. Ez nekem is így csak jön....érezem, ha megszólal a cigány zene, hogy akkor fel kell álljak és táncolni....mindegy, hogy ki van ott, magyar vagy cigány. Ez egyszerűen csak jön... (3PEV04)

- Racionális döntés az integráció egyik jele
- Hangsúly: előítéletek által kevésbé terhelt elemeken
- A kultúrának bizonyos elemei mélyen gyökereznek a kisebbség túlélési stratégiájában
- Újrafelfedezett identitás-felvállalt identitás van

Identitásvédelem

• Vallás

„Magyarul szoktunk anyuval odahaza imádkozni....úgy jobban ki tudom magam fejezni, meg jobban értem úgy... de mikor a templomban vagyunk cigányul megy ugye a szertartás és persze, hogy értek úgy is mindent, de az imádkozásnál jobb, ha magyarul mondom úgy vagyok vele....ettől még nem mondom, hogy nem szép, sőt sokkal szebb, mikor cigányul énekeljük ezeket a szép katolikus énekeket....olyan büszke cigány vagyok akkor...” (3PEN06)

- Az egyház, a vallás egy olyan szentér, ahol az etnikai identitás átörökítése még lehetséges
- A vallás mindegyik vizsgált generáció életében és identitásában kiemelt szerepet játszik azonban nem ugyan az a forrása, bázisa.
- A vallásosság nem önmagában, hanem a liturgiákon, szokásokon keresztül nyert etnokulturális jelentőséget
- Az etnikai identitás valláson keresztüli megélése a zárt közösségén belül és kívül is látható és észlelhető.

Összegzés

Identitásminták változása három generáció metszetében

Dimenziók	Generáció			Identitás típus (generációnként)		
	1.	2.	3.	Identitás elemek mértéke		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.
Külső karaktervonások	Erős: szoknya, blúz, ékszerek, színvilág, szimbólumok	Képlékeny: ékszerek, szoknya, blúz, kendő, szimbólumok, színvilág	Erős: szimbólumok, színvilág	Disszociatív	Asszimiláció -Keveredés	Integráció
	Gyenge: kendő		Képlékeny: ékszerek			
		Gyenge: szoknya, blúz, kendő				
Nyelv	Erős: kommunikációs nyelv, nyelv áthagyományozás	Képlékeny: kommunikációs nyelv	Képlékeny: vallási liturgiákon használt nyelv	Disszociatív	Kettős identitás	Asszimiláció
		Gyenge: nyelv áthagyományozás	Gyenge: kommunikációs nyelv, nyelv áthagyományozás			
Családi szerepek	Erős: tradicionális női szerepek, családi státusz, szexualitás, párválasztás	Erős: szexualitás	Erős: szexualitás	Disszociatív	Kettős identitás	Kettős identitás
		Gyenge: tradicionális női szerepek, családi státusz, párválasztás	Gyenge: tradicionális női szerepek, családi státusz, párkapcsolat			

Összegzés

- **A modernizáció és globalizáció alapjaiban kérdőjelezte meg az etnikai identitást biztosító elemeket.**
- **A fenyegetettség érzésének hatására egy önvédelmi reflex indult el, ami bizonyos identitás elemek feladását, más etnikai identitást erősítő dimenziókra való hangsúlyok áthelyezését eredményezte.**
- **Generációnként az etnikai identitás hangsúlyai, erőssége eltérnek, nem egyformán zajlanak le az asszimilációs-integrációs folyamatok, identitásuk struktúrája teljesen eltér egymástól.**
- **A kulturális és vallási dimenziók révén az identitás megtartása és kollektív újjáépítése, egy sikeres útja lehet a társadalmi integrációnak. Segítenek az etnikai identitás stabilitásában.**
- **Eltérő identitásstratégiák biztosítják az identitás megőrzését a különböző generációkon belül.**

Köszönöm a megtisztelő
figyelmet!

